

Yttrande över promemorian Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare

Skolforskningsinstitutet är generellt positiv till inrättandet av ett professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Det finns dock uppenbara risker och oklarheter med föreliggande förslag. Det gäller inte minst eftersom väsentliga delar av förslaget återstår att reda ut av Rådet för professioner i skolväsendet. Vi ser exempelvis risker för en omfattande administrativ börda samt att systemet riskerar att bli komplext, resurskrävande och olikvärdigt i bedömningar av ”mjukare” faktorer. Vi förordar därför att systemet i sin helhet sätts i mindre skala som en försöksverksamhet.

Det nationella meriteringssystemet

Skolforskningsinstitutet stöder förslaget om ett meriteringssystem med två meriteringsnivåer, meriterad och särskilt meriterad. Vi anser dock att meriteringssystemet behöver utredas och utvecklas vidare innan det går att ta slutlig ställning till det. Vi delar promemorians uppfattning att systemet ska vara överskådligt och effektivt samt inte medföra en omfattande statlig administration. Vi har mot den bakgrunden inget att invända mot kriterier som utgår från att förskolläraren eller läraren för att bli meriterad ska ha varit verksam ett bestämt antal år, ansvarat för en särskilt kvalificerad arbetsuppgift eller genomfört viss kompetensutveckling eller utbildning inom ramen för det nationella professionsprogrammet.

Skolforskningsinstitutet är däremot mer osäker på hur kriterier som bygger på bedömningar, som till exempel av undervisningskicklighet, kommer att kunna fungera. Även i ett förslag där en myndighet ska fatta

beslut om meritering finns en uppenbar risk för bristande transparens vad gäller just bedömningen av undervisningsskicklighet. Myndigheten kommer att behöva grunda sina bedömningar om detta på underlag från förskollärarens eller lärarens rektor. Det är enligt vår uppfattning svårt att utifrån promemorian bedöma om det verkligen är möjligt att ta fram kriterier som är tillräckligt tydliga och enkla för att fungera i ett nationellt system. I promemorian konstateras att kriterierna kommer behöva anpassas till kontexten och där hänvisas till kollegial observation som en möjlig metod för att synliggöra undervisningens kvalitet. Det finns en uppenbar risk att systemet blir komplext, olikvärdigt och resurskrävande.

Skolforskningsinstitutet delar promemorians uppfattning att en examen på magister- eller masternivå inom ämnesområden som ingår i den nationella strukturen för kompetensutveckling bör kunna ligga till grund för meriteringsnivån meriterad. Vi menar till och med att det bör övervägas om det bör göras till ett obligatorium. Som promemorian konstaterar finns behov av att fler förskollärare, lärare och rektorer blir behöriga till forskarutbildning samt att examen på magister- eller masternivå i den nationella strukturen är ett sätt att stärka professionernas vetenskapliga grund. Vi menar att inte minst det senare är centralt för skolans utveckling. Institutet menar dessutom att magister- eller masterutbildningar med tydligare inriktning mot forskning och forskningsanvändning i syfte att stödja skolans utveckling bör kunna ligga till grund för meriteringsnivån meriterad.

Skolforskningsinstitutet konstaterar att även förslaget med villkor för meriteringsnivån särskilt meriterad består av dels formella kriterier som utgår från faktorer som utbildning och antal tjänsteår, dels en faktor inriktad på värdering av pedagogisk skicklighet. Promemorian går inte närmare in på hur den senare ska bedömas, varför det är svårt att bedöma förslaget i denna del.

Skolforskningsinstitutet föreslår dock att meriteringsnivån särskilt meriterad ska kunna ges lärare som avlagt forskarexamen inte endast inom ämnesdidaktik, ämnen som kan hänföras till skolämnen eller specialpedagogik. Vi menar att det inom utbildningsvetenskapen finns även andra relevanta forskningsämnen som bör omfattas. Det gäller till exempel allmäntdidaktik, förskoledidaktik, pedagogik, barn- och ungdomsvetenskap samt pedagogiskt arbete.

Karriärsstegsreformens koppling till meriterings-systemet

Skolforskningsinstitutet stöder förslaget att karriärsstegsreformen ska kopplas till det nationella meriteringssystemet så att endast en meriterad lärare ska kunna utses till förstelärare och endast en särskilt meriterad lärare ska kunna utses till lektor med stöd av statsbidrag enligt förordningen om statsbidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare.

Skolforskningsinstitutet delar även uppfattningen att erkännandet av en viss meriteringsnivå är något en förskollärare eller lärare bär med sig oavsett karriärval medan karriärstegen förstelärare respektive lektor är knutna till den specifika huvudmannen. Hur kompetensen hos en lärare med viss meriteringsnivå kan matchas mot behoven hos den specifika huvudmannen bör denne ha möjlighet att bedöma.

Skolverket och rådet för professioner i skolväsendet

Skolforskningsinstitutet delar uppfattningen att det är viktigt att professionerna ges inflytande över det nationella professionsprogrammets innehåll och form och stöder därför att det ska inrättas ett rådgivande organ inom Skolverket. Institutet avstår dock från att ta ställning till den konkreta utformningen av och uppgifterna för det föreslagna Rådet för professioner i skolväsendet. Vi konstaterar dock att relationen mellan rådet och Skolverket och inte framstår som oproblematiske. Skolverket ska vara den myndighet som har det övergripande ansvaret för det nationella professionsprogrammet samtidigt som rådet ges långtgående uppgifter utöver vad som kan betraktas som rådgivande. Rådet ska exempelvis följa upp nyttjandet och kvaliteten i professionsprogrammets samlade utbud av kompetensutveckling, en uppgift som med fördel bör kunna läggas på ett från programmet oberoende organ.

Vi konstaterar även att Rådet för professioner i skolväsendet anförtros att fastställa ett antal centrala och komplexa delar av systemet som ännu inte är helt utredda. Hur det färdiga systemet kommer se ut i alla dess delar innan det sjösätts är således inte möjligt att nu överskåda, och inte heller vid implementeringen torde systemets ändamålsenlighet fullt ut kunna förutses. Vi föreslår därför att systemet inledningsvis sjösätts i mindre skala som en försöksverksamhet för att kunna justeras innan det rullas ut i bred skala. Skolväsendet är inte betjänt av ytterligare genom-

gripande reformer som omedelbart implementeras fullskaligt och där förändringar och omtag efter hand bidrar till en olycklig ryckighet i skolans styrning.

I detta ärende har direktören Camilo von Greiff beslutet efter föredragning av kanslichef Eva Wallberg. I handläggningen har även forskaren/projektledaren Pontus Wallin deltagit.

För Skolforskningsinstitutet

Camilo von Greiff

Direktör